

סמינר הקיבוצים – המכללה לחינוך, טכנולוגיה ואמנויות, החוג לקולנוע ותקשורת

אינטרנט בטוח

שם הקורס: התנסות בהוראה

מרצה: מלכה זנדברג

מגישה: עידן פיינשטיין

תאריך הגשה: 01/06/2008

א. רקע תיאורטי:

¹ האינטרנט הינה "רשת מחשבים גלובלית" המהווה יחד עם רשתות אחרות את אוטוסטרדת המידע. השימוש באינטרנט החל בשנות ה-60 כפרויקט במשרד ההגנה האמריקאי כרשת תקשורת בין חוקרים. בתחילת שנות ה-90 החלה להגיע לציבור התודעה על רשת (web) שניתן למצוא בה מידע מקוון (online). כמויות המידע העצומות האגורות בה והמסחר הרב שמתרחש תודות לה, הפכו את האינטרנט החל מסוף שנות ה-90 לגורם שמשפיע רבות על התרבות והכלכלה העולמית. אמצעי תקשורת זה הפך לאחד הראשיים בעולם ולכן ממציאים אנשים ללא הרף עוד ועוד שימושים לרשת גלובלית זו. בצורתה הנוכחית מגשימה רשת האינטרנט את חזון הכפר הגלובלי.

עם זאת, לרשת האינטרנט ישנן גם חסרונות רבים והשימוש בה טומן בחובו סכנות רבות וממשיות. רשת האינטרנט, מהיותה אוסף של מחשבים רבים, לא מאחסנת מידע במקום ריכוזי אחד אלא באינספור מחשבים ברחבי העולם. לכן אין מדינה או ארגון בעולם ששולט בה ובתכניה.

² רשת האינטרנט אינה גורמת או מדיחה למעשים שליליים, אלא מנוצלת לרעה כשהיא ניתנת בידי אנשים שליליים. מקרים של ניצול מזיק של הרשת בולטים במיוחד במגוון המרכיבים התקשורתיים שבה: תוכנות מסרים מיידיים וצ'אטים העלולות להביא להתקשרות עם אנשים בעלי כוונות זדון (מיניות, לאומניות, פליליות) בחסות האנונימיות והשימוש בזהויות בדויות, להפצת שקרים ואלימות מילולית, להשמצות, לפרסום או לעוות תמונות ולהפצתן, לפריצה למחשבים, לשיתלת תוכנות ריגול ולחדירה לרשות הפרט.

כיום ברשת האינטרנט קיימים פורומים, קהילות ובלוגים המעודדים לתופעות שליליות ומסוכנות, כגון אנורקסיה, התאבדות, שימוש בסמים, שנאה והסתה על רקע לאומני, אנטישמי וגזעני. האפשרות הניתנת לכל אדם לייסד קהילה משל עצמו, גם אם אינו מומחה או סמכות בתחום שבו עוסקת הקהילה, יכולה לגרום נזק לאנשים שאינם מודעים לכך ושמקבלים את עצותיו כעצות מומחה.

בחודשים האחרונים מתקיימים בכנסת דיונים בהצעת חוק "לסינון תכנים בלתי הולמים לקטינים ברשת", הצעת חוק זו עוררה הדים וויכוחים. השאלה המרכזית שעלתה היא כיצד ניתן להגן על קטינים מפני תכנים בלתי ראויים של פורנוגרפיה, אלימות, סמים וכדו' והאם זה מצדיק נקיטת אמצעים העלולים לגרום לפגיעה בחופש הביטוי.

1. <http://www.amutat-eshnav.org.il>

2.

מציעי החוק מבקשים להגן על הילדים על ידי סינון גורף של כל משתמשי האינטרנט בישראל והקמת מאגר של שמות של משתמשים שביקשו באופן מפורש לא לקבל את שירותי הסינון המדוברים. במדינות רבות במערב מעדיפים להתמודד עם האתגר דרך הדרכה, הסברה ומתן שירותי סינון ללא תשלום.

כאוכלוסייה האינטרנט מאפשר למתבגר לצאת מהאנונימיות שלו באמצעות קהל. בשלב החיים שבו המתבגרים הם אגוצנטריים וחשוב להם שהעולם יידע על קיומם ועל חייהם, מאפשר להם האינטרנט להציג "קבל עם ועדה" מי הם, מה הם מרגישים, חושבים ועושים. המפגשים ברשת מאפשרים לאנשים להסתתר במסווה של אנונימיות. האנונימיות היא אשליה של פרטיות. אשליה חולפת. הפרטיות הייתה ערך מרכזי בעולם המודרני, הישן, של המאה ה-20. זכות האדם שלא יחדרו לחייו הפרטיים, לצנעת חייו, לעולמו האישי ולסודותיו הם הבסיס לזהות האישית של הפרט. בעולם בווירטואלי, הסודות הכמוסים והאישיים ביות נמצאים ברשת, בפורום או בצ'אט. הילדים גילו במהרה את המציאות הווירטואלית והם שולטים בה באופן מלא. האנונימיות מעניקה להם תחושה של פרטיות והגנה. האינטרנט, מאפשר להם להיות חופשיים יותר, שנונים יותר וזורמים יותר. הם יכולים לבחור להיות דמות אחת או אחרת. ההכרות עם האנשים נעשית מאחורי מסך ומקלדת, אין לנו כל דרך לדעת האם בצד השני של השיחה יושב לו נער בן 12 שמחפש חברה עם תחומי עניין משותפים, או אדם אחר אשר יכול להרע ולסכן אותנו.³

נושא השיעור: חופש הביטוי מול אנונימיות

⁴ חופש הביטוי היה בעבר עיקרון מופשט שיש לשאוף אליו. הכוח לפרסם היה בידי מעטים בלבד. התיאוריה לא שיקפה את המציאות. חברי האליטות השונות דיברו או כתבו על הערך 'חופש הביטוי', אך למעשה היה זה חופש עיתונות לאמצעי תקשורת גדולים ולבעלי הון או בעלי כוח פוליטי. אל בעלי הכוח וההון הצטרפו לעתים עוד גורמים, בהם ועדי עובדים, המוני מפגינים או פרובוקטורים שהצליחו להגיע אל הרבים, למשל בדרכים, שחקנים, זמרים. חופש הביטוי לא היה נחלתו של האדם הקטן, של הפרט.

⁵ העשור האחרון, עשור האינטרנט, שינה את מהותו של חופש הביטוי ואת אופן הייצוג של המציאות בתקשורת. לראשונה נוצרה כיכר עיר המכילה את הציבור הרחב והמאפשרת ביטוי חופשי אמיתי להמונים וליחידים. היום קולו של היחיד אינו נבלע בהכרח ברעש ההמון ואינו נשאר

³ קרניאל, יי. "הילדה שלך והנסיך הלבן". פנים, גיליון 30. ע"מ 124.

⁵ קרניאל, יי. נסימיאן, אי. זכויות היוצרים בעידן המידע: הצורך באיזון חדש בין זכות היוצר לבין חופש המידע. 1993, ע"מ 191.

בין כותלי חדר השינה או המטבח הפרטיים. כל אדם יכול בקלות להשתמש בכלים שמעמידים לרשותו האתרים המובילים באינטרנט ולצרף את דעתו ואת מסריו למאמרים ולידיעות הבולטים והנקראים ביותר באתרים המובילים. מסרים אלו מגיעים במהירות הבזק לקהל רחב של גולשים ומשפיעים על השיח כולו. מעולם לא היה לאזרח היחיד כלי נגיש ואפקטיבי כל כך לבטא את מסריו ברבים, כמו ה"טוקבק" באינטרנט. עכשיו צריך להתמודד עם כוחו האמיתי של רעיון חופש הביטוי ועם הסכנות הגלומות ביישומו. רעיון חופש הביטוי הפסיק להיות אידיאל ערכי מופשט, שאיפה כללית או רטוריקה של פילוסופים ושופטים, והפך למציאות יום יומית סבוכה ולעתים אכזרית באינטרנט.

ב. פרטי המסגרת

נושא ראשי: אינטרנט בטוח

נושא השיעור: אנונימיות ולשון הרע באינטרנט

משך השיעור: 45 דקות

מיועד לכיתה: י"ב

הרכב האוכלוסייה: מגדר משולב בקבוצת גילאים שווה גיל 17-18

הפעילות מתבצעת באוריינטציה חינוכית לקידום רעיון "האינטרנט הבטוח".

עזרי הוראה לכל הכיתה: מחשבים לתלמידים (להערכה מסכמת)

עזרי הוראה לתלמיד: כרטיסיות (ליצירת מוכנות)

אסטרטגיות הוראה: משולב: פרונטאלי +קבוצתי

ג. מטרות:

מטרות לימודיות:

1. התלמיד יסביר מהם יתרונות האינטרנט ויתייחס ל: מהירות, תפוצה ומיידיות.
2. התלמיד יגדיר מהו חופש הביטוי ומדוע הוא הכרחי במדינה דמוקרטית.
3. התלמיד יפרט מהי התפיסה הרעיונית העומדת בבסיס חופש הביטוי ויזהה מקרים שבהם חופש הביטוי מתנגש בזכויות ובערכים אחרים.
4. התלמיד ינתח מקרה שבו עלולה להיווצר סכנה בשימוש שגוי של חופש הביטוי ברשת האינטרנט.

מטרות חינוכיות:

1. חינוך לצריכה ביקורתית ומושכלת של המסרים המועברים אל התלמידים באמצעות רשת האינטרנט.
2. חינוך לפיתוח עמדות וערכים אשר יעודדו השתתפות והנאה בטוחה ברשת.

3. חינוך לפיתוח יכולת של פתרון בעיות ויכולת קבלת החלטות.

ד. יחידת ההוראה

מבנה השיעור	מהלך השיעור	הערות ושיקולי דעת
יצירת מוכנות 10 דקות	<p>אחלק בין התלמידים מספר כרטיסיות עם מקרים מסוימים בהם העלו אנשים אנונימיים תגובות שונות ומגוונות ברשת האינטרנט ואשאל את התלמידים האם זה לגיטימי לפרסם את הדברים הנ"ל.</p> <p>למשל: "הראפר" המצליח "סאבלימנל", החליט סופסוף לפתוח אתר בו הוא מעלה את שיריו. בשירים הוא מחבר טקסטים מחאתיים נגד ראש העיר בה הוא גר. הטקסטים מתארים מעשים פליליים שעושה ראש העיר בהם גניבות רבות, הטרדה מינית וכו". האם מותר לו לעשות כן?</p>	<p>פעילות בקבוצות: פעילות זו משרתת את המטרות מבחינה דידקטית שכן היא תפתח אצל התלמידים מודעות לצריכה ביקורתית של רשת האינטרנט ותסייע לי לפשט את החלק התיאורטי של השיעור.</p>
קישור לנושא 5 דקות	<p>אחרי שניתחנו את ה"טוקבקים" נשאלת השאלה מה המשותף לכל התגובות מבחינת אופי הטענות שהוצגו.</p>	
גוף השיעור 20 דקות	<p>נפתח דיון בנושא האינטרנט הבטוח. ראשית נפתח ביתרונותיו של האינטרנט. אח"כ נתמקד בנושא "אנונימיות ולשון הרע באינטרנט" ונשאל כיצד עלולות להיווצר בעיות בעקבות חופש</p>	<p>נפתח ביתרונות האינטרנט על מנת לגרום לתלמידים להבין שאני לא מנסה לשכנע אותם לא להשתמש באינטרנט אלא אני מראה להם כיצד לעשות זאת בצורה מושכלת</p>

<p>וביקורתית. האינטרנט לכאורה מסתמן כמקום הכי בטוח ומוגן (בבית, אצל חברים, בביה"ס) אך קיימת סכנה להיחשף לאנשים אשר ינסו לסחוט אותנו רגשית או חומרית, אנשים אשר יכולים לפגוע בנו בדרכים של אלימות, להפר את הפרטיות שלנו ולנצלה לרעה.</p> <p>הדיון במקרה זה יגרה את החשיבה של התלמידים ויעלה קונפליקטים שונים בנושא. על מנת לשנות את השימוש הלקוי בחופש הביטוי ברשת האינטרנט עלינו להבין את הסכנות שעומדות מאחורי כל תגובה לא הולמת.</p>	<p>הביטוי ברשת. מהן הסכנות שעלולות להתפתח בעקבות תגובות שמעלים אנשים אנונימיים ברשת.</p> <p>בשלב זה אדבר עם התלמידים על שני חוקי יסוד אשר מנחים את חופש הביטוי - חוק הגנת הפרטיות וחוק איסור לשון הרע. אחרי הדיון סביב החוקים הנ"ל אשאל את התלמידים: האם אי פעם מישהו מהם כתב "טוקבקים" על נושא כלשהו והאם בדיעבד הם חושבים שהם הפרו את כללי חופש הביטוי.</p> <p><u>במידה והם ישיבו בחיוב אני אבקש מהם לשתף פעולה ולספר על החוויה האישית שלהם. ואדון בשאלה איפה אותו תלמיד פעל בפזיזות כשהעלה את תגובתו.</u></p> <p><u>במידה והם ישיבו בשלילה אני אסביר להם שגם אותו "טובקיסט" שהגיב בצורה אמוציונאלית לא העלה על דעתו שתגובתו עלולה לפגוע באנשים מסוימים.</u></p>	<p>גוף השיעור- המשך</p>
<p>בדיקה שכל הידע הובן ומתן כמה כותרות מסכמות: לאינטרנט יש יתרונות רבים, אך גם חסרונות בשפע. תמיד תדאגו לא להיות קשורים לאנשים דרך האינטרנט, מלבד האנשים איתם אתם שומרים על</p>	<p>אני אבקש מהתלמידים להיכנס לאחד מאתרי החדשות ברשת: למשל YNET ולאתר כתבה אחת או יותר שעניינה אותם והיו לה תגובות ("טוקבקים").</p> <p>אבקש מהתלמידים לקרוא את התגובות ולבדוק האם קיימת בהן</p>	<p>הערכה מסכמת 10 דקות</p>

<p>קשר הדוק. עודדו את חבריכם לשמור על הפרטיות שלהם, והזהירו כל אדם אשר מעורב באינטרנט, מעולם, אבל מעולם לא לקחת את הסיכון הקטן, שיכול לפגוע בכם.</p>	<p>עבירה על אחד או יותר מן ההגבלות (איסור לשון הרע וחוק הגנת הפרטיות) על חופש הביטוי.</p>	
---	---	--

ביבליוגרפיה:

1. קרניאל, י'. "הילדה שלך והנסיך הלבן". פנים, גיליון 30. ע"מ 124.

2. קרניאל, י'. נסימאן, א'. זכויות היוצרים בעידן המידע : הצורך באיזון חדש בין זכות היוצר לבין חופש המידע. 1993, ע"מ 191.

Bibliography:

1.

<http://www.amutat-eshnav.org.il>

2.

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/Meidaanut//Etika/Zehirut

3.

http://www.idi.org.il/PUBLICATIONSCATALOG/Pages/BOOK_7077/E_shaar_A/CHAPTER_C/Publications_Catalog_7077_ChapterE_c.aspx